

Дві ключові загрози

Політолог Володимир КІПЕНЬ — про політичну свідомість виборців, рівень кандидатів та альтернативу

Олеся Шуткевич, газета «День»

Досвідчений аналітик і практик політичної науки, голова Інституту соціальних досліджень і політичного аналізу, доцент Донецького національного університету імені Василя Стуса **Володимир КІПЕНЬ** називає президентські вибори 2019 року доленосними для України, бо саме вони визначають добробут і перспективи нашої країни на найближчі п'ять років і на більш далеку перспективу. Але, окрім популізму, прямолінійної критики, скандалів і «чорного піару» кандидати на президентське крісло дуже мало демонструють змістовних смислів та програм розвитку. Це призводить до того, що український виборець постає перед вибором без вибору, визнає аналітик.

— Вибори 2019 року стратегічно важливі для України в контексті світових змін, бо ми маємо кілька років для того, щоб забезпечити перспективу власної країни і благополуччя українського народу. А це залежить від того, кого виберемо, — констатує політолог. — І якщо народ України зробить неправильний висновок, то країна буде відкинута на маргінес, тобто на узбіччя суспільного прогресу, будемо прозябати на периферії без надії на те, що зможемо наздогнати той поступ, який відбувається в усьому світі та економіці. Тому ціна вибору і ціна помилки надзвичайно висока.

«СЛІДКУВАТИ ЗА РУКАМИ»

— Очевидно, що й специфіка виборів не проста. Чого варто остерігатися і на що орієнтуватися?

— Нинішня президентська кампанія відбувається доволі складна й диктується двома фундаментальними чинниками. Перший — це війна в Україні, і вона

накладає відбиток на дії кандидатів, на жорсткі протистояння, на вибір людей. І тут конфронтація висока. Соціологія показує достатньо значиму і зростаючу тенденцію запиту на мир. Як кандидати дадуть відповіді на цей запит — дуже непросте питання. І ми бачимо, що вже є відповіді суперечливі, якщо не сказати скандальні. Бо деякі вимагають «мир будь-якою ціною», отже, це буде ціна української незалежності й мир на умовах агресора, а «стоянням на колінах» здобувають не мир, а капітуляцію.

Другий вагомий чинник — це соціально-економічне становище і масове суспільне невдоволення. Соціологія останніх місяців переконливо свідчить, що абсолютна більшість населення в Україні вважає, що держава просувається в неправильному напрямку, люди не задоволені результатами анонсованих і здійснюваних реформ. А ключовий запит суспільства — соціальна справедливість у всіх сферах — і це є елементом надзвичайно високого ризику. Бо що таке соціальна справедливість? Це категорія дуже не проста й у різних груп населення може радикально відрізнитися. А це значить, що абсолютна більшість кандидатів, відгукуючись на цей суспільний запит, будуть грати (чи вже грають) на популізмі — обіцянках всього і всім. І от цей політичний популізм — одна із ключових загроз нинішніх президентських виборів. Чому? Тому що перед безвідповідальними «обіцяльниками» не проб'ються, будуть програвати в підтримці мас реальні, продумані та необхідні для країни програми кандидатів-непопулістів.

При цьому абсолютна більшість кандидатів будуть активно використовувати тему патріотизму, якою прикриватимуть інші речі. Тут також, що називається, треба «слідкувати за руками». А рівень політичної свідомості населення залишається достатньо низьким. За соціологією, лише 36% людей більш-менш цікавляться політикою, а дві третини не цікавляться взагалі — але вони будуть обирати також.

ІНТРИГА ЗАЛИШАЄТЬСЯ

— Рівень політичної свідомості низький, а конкуренція на політичному ринку висока. Які наслідки це може матиме?

— На сьогодні ми вже знаємо приблизно про три десятки кандидатів у президенти, від топ-політиків до, скажімо, розкручених «геймерів» і «сірих конячок», яких ніхто практично не знає, окрім їхнього найближчого оточення. А тому використовуватиметься добре відпрацьована технологія — щоб сподобатися виборцю і набрати голоси, абсолютна більшість кандидатів буде включатися у так званий парад маніпулятивних обіцянок. Хто більше наобіцяє! Ті кандидати, які будуть орієнтуватися на більш реалістичні речі і реальні повноваження президента за Конституцією, залишаться у програші, за них голоси не віддаватимуть.

Якби за ці чотири роки в країні сформувалися нові цікаві політичні проекти, політичні обличчя — то це додало б фарб у передвиборчу гонку, але цього, на жаль, не трапилося. У цьому значна провина нинішньої політичної верхівки, яка цілу низку цікавих політичних процесів, ідей та облич, власне кажучи, знищила, користуючись своїми медійними, а інколи і адміністративними

можливостями. Виходячи з того, що бачили в них конкурентів на нинішніх виборах. Це призвело до того, що ми не маємо альтернативної, змістовної, позитивної пропозиції, яка була б достатньо розкрученою в Україні. Або майже не маємо. Абсолютна більшість тих, хто уже заявив про свої амбіції щодо участі у виборах, — це політики зі стажем, можна навіть сказати, «з душком», які провели вже не одну кампанію, які були у владі чи претендували на посади, яких вибирали і які програвали. Але інтрига в наших виборах залишається, ніхто з серйозних людей не скаже, хто ж переможе. Це, до речі, те, що принципово відрізняє нас від Росії, де вибори — декорація для проголошення незмінного вже двадцять років «царя».

І ще одне. Вже зараз треба думати про забезпечення чесності та прозорості виборів, щоб оті сценарії судового продовження спорів навколо того, хто переміг, а хто програв, не трясли країну ще довго після виборів.

— Як щодо явки: чи готові українці брати участь у президентських виборах?

— На президентських виборах явка завжди дуже висока. Зараз говорять про 70% тих, хто готовий голосувати, але при цьому ще залишається 25 — 30% тих, хто не піде на вибори взагалі. Зараз змінилася ситуація: раніше було більше довіри і відкритості, а нині значна частина людей, як равлики, позакривалися від будь-яких політичних впливів. Звідси високий абсентеїзм, неучасть у виборах, і це проблема. Але формуються різні технології мобілізації виборів, політтехнологи це чудово знають і будуть дуже активно використовувати.

Що стосується переселенців, до числа яких належу і я, то 30% внутрішньо переміщених осіб переконані, що на виборах вони голосувати не можуть. Хоча за законодавством для цього достатньо лише отримати довідку про зміну місця голосування. Тому ЗМІ маємо якомога більше поширювати інформацію про те, що переселенці можуть скористатися своїм правом голосу і обирати майбутнього президента — треба просто звернутися до представництва Державного реєстру виборців за місцем проживання з паспортом або документами, які посвідчують особу. Я особисто за 15 хвилин отримав довідку про місце голосування і був внесений до реєстру.

ТРИ БАЗОВІ СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ПОДІЙ ПІСЛЯ ВИБОРІВ

— Чи можна вже сьогодні спрогнозувати, чого чекати після виборів?

— Достатньо висока конкуренція, про яку я вже казав, передбачає можливість кількох варіантів розвитку політичної ситуації. Я виокремлюю три базових сценарії, хоча, можливо, що їх може бути більше. Перший той, за яким отримує перемогу чинна влада, який може зберегти певною мірою стабільність у ближній перспективі, але, виходячи з реалій, він разом з тим «вагітний» великою загрозою стагнації. Ми бачимо, що реформи за останні півтора роки зупинилися з різних причин. І це непокоїть.

Другий сценарій — це перемога умовно «демократичної опозиції». Від неї ми можемо очікувати рішучих змін у внутрішній політиці (меншою мірою у

зовнішній), що підриватиме стабільність у країні. Але може дати можливість такого собі певного шансу для прориву України, який нам дуже необхідний.

Третій варіант, коли перемогу отримає кандидат, який не має сильної підтримки і муситиме опиратися на дуже строкату коаліцію політичних сил. А отже, політика буде схожою на «флюгер». Різні групи даватимуть на президента і вимагатимуть свого. Як наслідок отримаємо непослідовну політику, яка буде заряджена нестабільністю і навіть відкатом від нинішнього стану. Це найгірший варіант, і, звичайно, було б дуже бажано в нього не потрапити.

— Як це можна зробити? Чи реально мінімізувати наслідки виборчого «армагедона»?

— Вибори за крісло президента мають бути змаганням стратегій розв'язання ключових проблем сучасної Української держави, стратегій розвитку українського суспільства, а не хизуванням амбіцій. Соціологи давно вже визначили, що однією з бід українського суспільства є те, що на виборах більшість голосує серцем чи емоціями (не кажу вже «за гречку»), а час голосувати розумом, маючи під рукою аргументи, факти, програми. Досягти цього можна лише у разі сильної, цілеспрямованої та незаангажованої інформаційної кампанії, яка аргументовано роз'яснювала, що є в реальності кожен кандидат, щоб український виборець міг вибрати свідомо.

Ми спостерігаємо вал емоцій, лайок між кандидатами, а раціональних аргументів — мінімум. Така ситуація ініціювала створення непартійної, неполітичної експертної платформи «Виборча Рада UA», яка об'єднала на волонтерських засадах відомих українських експертів з питань бізнесу, науки, освіти, ЗМІ, культури, державного управління, зовнішньої і безпекової політики та інших галузей, що ставлять собі за мету забезпечити громадян цією раціональною аргументацією відносно кандидатів у президенти України. Діяльність «Виборчої Ради UA» спрямована на допомогу виборцям зробити відповідальний та усвідомлений вибір найкращого з кандидатів у президенти, провести публічні дискусії про зміст їхніх програм та широко оприлюднити цю інформацію. Будуть обговорюватись з кандидатами склад їхніх команд: наскільки така команда потенційних політиків та управлінців здатна втілити програму кандидата в президенти в життя. Не менш важливо допомогти всім нам зрозуміти чесність та відкритість кожного з кандидатів через оцінку проведення їхньої виборчої кампанії на предмет прозорості її фінансування, залучення адміністративного ресурсу, правдивості оприлюдненої інформації.

Як член «Виборчої Ради UA», я переконаний, що за сьогоденних умов ґрунтовна, відкрита розмова з кандидатами про реальні проблеми та конкретні шляхи розв'язання нагальних проблем — це те, що найбільше потребує суспільство для здійснення відповідального, свідомого вибору національного лідера. На сьогодні вже розроблені п'ять блоків питань, які ставитимуть усім кандидатам у президенти з метою виклику їх на публічну дискусію щодо їхньої позиції та їхньої програми. Власне, на ці відповіді я й

радив би виборцям орієнтуватися при голосуванні, щоб ми та країна не застрягли, чи ще гірше, не відкотилися в розвитку назад.

Олеся ШУТКЕВИЧ, «День», Вінниця

Газета: [№12, \(2019\)](#)